

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Maskeradeballet i Danmark 1808. Et Syn

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Maskeradeballet i Danmark 1808. Et Syn", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, University of Aarhus. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1808_76-intro-shoot-idm487.pdf (tilgået 01. august 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Synkretisme

Mange lærde i Norden og Europa var i færd med at rehabilitere deres hedenske forfædre. Det særegne ved Grundtvig var forsøget på at forbinde kristendom og asatro. "Maskeradeballet er Grundtvigs eneste konsekvent synkretistiske bog", vurderer Flemming Lundgreen-Nielsen og bemærker, at Grundtvig lagde vægt på dramaets kultiske oprindelse (1965, s. 94-96, citat s. 95). At tale om synkretisme, dvs. religionsblanding, angiver vel nok retningen i Grundtvigs såkaldte "asarus" (1807-1810). Betegnelsen synkretisme specificerer dog ikke, hvilke kristne og nordisk-hedenske forestillinger Grundtvig kombinerede i *Maskeradeballet 1808*. De følgende afsnit nævner temaer og symboler, som adskilte sig markant fra samtidige skrifter mod briterne. Den seneste, overordnede fremstilling af Grundtvigs asasyn og dets udvikling giver Sune Auken (2005).

Den kristne tugtelseslære

Prædikener udgivet i kølvandet på bombardementet viser, "hvordan den konservative del af kirken vejrede morgenluft." (Glenthøj 2007, s. 137 (citat); Carl 2004). I Danmark og Europa blev militære nederlag på ny udlagt som Herrens tugtelse af sit syndige folk, på linje med hungersnød og epidemier. Denne lære var ellers i årtier blevet kritiseret af toneangivende rationalistiske teologer. *Maskeradeballet 1808* hævder tugtelseslæren, men på indirekte vis. Gud har "holdt" kæmpen Danmark "rejst i lange Tider" (s. 10, strofe 1, vers 12), nemlig i de tider, hvor danskerne stadig bad, gik i kirke og bestræbte sig på ikke at synde. Når en konge som Svend Tveskæg syndede, blev også han straffet af Gud (s. 18, strofe 3, vers 1-2).

Alfader

Den bedst kendte passage i *Maskeradeballet 1808* er strofen s. 19-20. Her er de kristne og hedenske skarer forenet i et kor, som synger ved ligbålet: "Høje Odin! Hvide Krist! / Slettet ud er Eders Tvist, / Begge Sønner af Alfader" (vers 1-3). Artiklen om Alfader i det mytologiske register nævner, hvorfra Grundtvig havde begrebet, og hvordan han omtolkede det. Strofen antyder en teologi, som han havde skitseret i 1807 og senere skulle udfolde i afhandlingen om *Nordens Mytologi* (1808c; se indledningen til artiklen "Om Asalæren" fra 1807).

Blot og opofrelse

Den synkretistiske idé er på s. 7 også forsøgt omsat til religiøs praksis. To mænd træder frem af den lille trofaste skare for at tjene oldingen Danmark. De ofrer sig ved selvmord. Selvopofrelsen var ment som et allegorisk forbillede for samtidens våbenføre mænd og kombinerede to norrøne skikke: skikken at forlænge en gammel mands liv med blodsofning og skikken at 'riste' sig med en spydsod for ikke at dø 'stråddøden' af sygdom eller ælde og derpå komme til Hel (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 232).

* De norrøne skikke beskriver *Ynglingasaga* i *Heimskringla* (Jónsson 1911, kap. 9 og 25). Grundtvig ejede oversættelsen fra 1633 af Peder Claussøn Friis (Bogfortegnelse 1805 nr. 4), se dennes kapitler 1 (s. 8) og 19 (s. 19). Grundtvig gik ud over disse skikke, da han skrev, at de to mænd "lædskede Oldingen med deres varme Hjerteblood." Her nærmede han sig den kristne allegori om pelikanen, der siges at hakke sig selv i brystet for at lade sine unger drikke sit blod. Det sammenlignes med Jesu død på korset, og pelikanen blev også i Danmark brugt som symbol på en konges selvopofrelse i kamp for sit rige.

Patriotiske kønsroller

At værket er tilegnet såvel den ægte nordbo som dannekvinden (s. 3) er intet tilfælde. Grundtvig beskrev både de mandlige og de kvindelige pligter for fædrelandet. *Maskeradeballet 1808* er henvendt til mænd fra

byerne og de privilegerede stænder. De var fritaget for militærtjeneste, så det var nødvendigt at minde dem om deres krigeriske mandighed. Kvinderne gav Grundtvig, ganske tidstypisk, til opgave at opildne mændene til dåd i stedet for at misbruge deres strålende udseende til at "daare", at betage og fortrylle Danmarks sønner (*Maskeradeballet 1808* s. 14; se Lyngby 2001, s. 79 f.). Til disse traditionelle kønsroller føjede Grundtvig to patriotiske dyder: tarvelighed og altergang.

Tarvelighed

Tarvelighed var et af tidens modeord med en betydning, der var en helt anden end den nutidige, negative brug. At leve efter tarv var at leve simpelt og til fælles nytte. I anden halvdel af 1700-tallet ophøjede adskillige lærde tarvelighed til en kardinaldyd. Christen Pram priste efter Saxo den nøjsomme helt Starkad og gengav hans anklager mod det sydlandske fråds og hoffærdigheden hos kong Ingjald (Pram 1785, tredje sang).

Tarveligheden fik ny vind i sejlene efter det britiske angreb i 1807. Danmark-Norge tiltrådte fastlandsspærringen, den napoleonske embargo, og fremtrædende embedsmænd opfordrede deres medborgere til at boykotte alle varer af britisk oprindelse. Ved årsskiftet 1807-1808 var justitsråd C.G. Rafn i færd med at stifte et Selskab for indenlandsk Kunstflid. Kronprins Frederik bekendtgjorde sin støtte til Rafns vidtrækkende merkantilistiske projekt i det statslige *Collegial-Tidende for Danmark og Norge* (bl.a. den 4. januar og 22. marts 1808; Glenthøj 2007, s. 103-110).

Det er endnu ikke undersøgt, om *Maskeradeballet 1808* blev læst i kredse med interesse for at øge indenrigshandlen. Grundtvigs forudgående artikel "Om Videnskabelighed og dens Fremme" var direkte henvendt til embedsstanden (1807b, s. 287), og den fremtrædende fortaler for tarvelighed Christen Pram arbejdede med Rafn i datidens finansministerium, Kommercekollegiet. Opfordringen til at sværge "Had til Sydens lumske Gift" (*Maskeradeballet 1808*, s. 10) var i trit med de skrifter, der talte for at udvide boykotten fra britiske til alle unordiske varer. Opfordringen 'køb dansk og norsk!' åbnede dog døren på klem for produktionen af indenlandske luksusvarer, hvilket Grundtvig ikke brød sig om. Ligbålet i slutningen af *Maskeradeballet 1808* munder ud i en kombination af en hedensk afbrænding af offergaver og de forfængelighedens bål, som middelalderlige bodsprædikanter foranstaltede. Her knyttedes hedenske og kristne ceremonier påny sammen.

Fædrelandets alter

'Fædrelandets alter' var et patriotisk slagord på linje med 'tarvelighed', men med større udbredelse. Slagordet blev brugt i antik, førkristen forstand om det alter, som de trofaste ofrede på for at fremme samfundets vel (Lyngby 2001, s. 82 f.).

* Metaforen var især møntet på økonomisk ofre, og den kunne også omsættes til skuespil med historisk stof. Carl Johan Møller havde i et teaterstykke beskrevet, hvordan *Dannekvinderne* (1804) løskøbte Svend Tveskæg fra vendisk fangenskab (se Saxo 2000, 10. bog, kapitel 9, afsnit 4-5, s. 438). Kvinderne ofrede deres smykker "ved Fødelandets Alter", som her vitterlig befandt sig i et hedensk tempel (Møller 1804, *Andet Optog, Ottende Optrin*, s. 72-76, citat s. 73, strofe 1, vers 2).

I vinteren 1807-1808 gjaldt ofrene især flådens genopbygning og de brandlidte københavnere. Kronprins Frederik fremhævede kvinder som Hedeveg Smith. Denne "Dannekvinde" havde indsendt "endeel Sølvtoi, som frivilligt Bidrag til Fædrelandets Tarv", skrev kronprinsen i *Collegial-Tidende* (28. november 1807, s. 760 f.). Udtrykket at ofre genstande på "Fædrelandets Alter" gik igen i de fleste af de skrifter, som kvinderne vedføjede deres forsendelser og aviserne derpå trykte (fx. *Fyens Stiftstidende*, december 1807, s. 644 og 656).

Grundtvig har sikkert kendt metaforen og måske også donorbrevene med mere kristent præg (*Collegial-Tidende*, 5. december 1807, s. 790 f.). I al fald gav *Maskeradeballet 1808* alter-metaforen en kristen og bogstavelig betydning: "ganger hen i Herrens Hus at bede!" (s. 10) og "Kys Altrets Fod" (s. 11).

Skamstøtten

Værkets anden arkitektoniske metafor er skamstøtten. Der tales om at rejse en høj med en bautasten (*Maskeradballet 1808*, s. 19 f.). En direkte forløber er gravhøjen for de faldne i Slaget på Rheden, som blev indviet på Holmens Kirkegård i 1802. Forrest ved dette Hæders Minde står en obelisk i norsk marmor.

Det specielle ved Grundtvigs bautasten er, at den tjener som en skamstøtte, og at skamstøtten bliver rejst over danskernes syndige levned. De danske indlæg om Københavns bombardement rejste ellers skamstøtter over briternes udåd (se billederne i Mentz 2007, s. 138 f.).

Landesorg

Den sentimentale patriotisme omtalt i afsnittet om tableauer havde sin egen martyrkult. Folk fra jævne kår, der døde i kamp, blev hyldet på måder, som hidtil havde været forbeholdt samfundets højere lag. *Maskeradballet 1808* betegner tiden efter de katastrofale måneder september-oktober 1807 som Danmarks sørgetid. Landesorg blev ellers kun udskrevet for afdøde kongelige. Lovpligtig sørgetid indskrænkede i et halvt til et helt år efter et kongeligt dødsfald klædedragten til sort og forbød al musik ved offentlige forlystelser. Maskeradballet ville selvsagt være utænkelige, hvis "Glædestoner" var forbudt, og "Prunk" skulle ombyttes med en højtidelig "Sørgedragt" (cit. s. 10, strofe 1, vers 6-7; se også Kongel. Forordninger (u.å.), s. 4-6 fra 1670 og Fogtman & Algreen-Ussing 1818, s. 97 fra 1808).

Sammenfatning

Maskeradballet 1808 drejer en række patriotiske slagord i en mere kristen retning. Samtidig forbindes dyder fra kristendommen og nordisk hedenold i en synkretisme. Dermed giver læsedramaet en prøve på den særegne symbolverden, som Grundtvig havde skitseret i artiklen "Om Asalæren", og som han udfoldede i sit senere forfatterskab (Toldberg 1950, Auken 2005).